

Bulgar Yazar İvan Lesiçkof'un Gözünden Balkan Harbinde Kırcaali Müfrezesi Ve Mehmed Yaver Paşa'nın Esareti¹

Sinan Koçak²

Hacı Bayram Veli University, Graduate Student, Department of History, Ankara, Turkey

Received- Accepted: 12.04.2019-19.05.2019

Research Article

Öz

Tuğgeneral Mehmed Yaver Paşa, Balkan Harbinde Osmanlı Devletinin oluşturduğu Doğu ordusuna bağlı Kırcaali Müfrezesinin komutanıdır. Yaver Paşa elindeki imkanların kısıtlı olması ve verdiği hatalı kararlar sonucunda Bulgarlara esir düşmüştür. Mağlup bir komutan olan Yaver Paşa hakkında elimizdeki bilgiler oldukça kısıtlıdır. Bu yüzden İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserinin Yaver Paşa ve Kırcaali Müfrezesi hakkında verdiği bilgiler oldukça önemlidir. Ayrıca bu eser Balkan Harbinin gerçekleştiği tarihe yakın bir zamanda neşr edildiği için birinci el kaynak niteliğindedir. Ayrıca yazar İvan Lesiçkof'un bizzat Balkan Harbine katılması ve gördüklerini kaleme alması bu eserin değerini artırmaktadır. Bununla birlikte Balkan Harbi hakkında komşumuz olan Bulgarların ne düşündüklerin anlamamız açısından da önemli bir eserdir.

Makalemiz İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserinin birinci cüzü olan "Yaver Paşa'nın Esareti" adlı kısmın transkripsiyon ve değerlendirilmesi sonucunda hazırlanmıştır. Lesiçkof'un bu eseri Ankara da bulunan Milli Kütüphane'den tedarik edilmiştir. Ayrıca bu makalede telif ve tetkik eserlerden de yararlanılmıştır. Bu çalışmamızın amacı Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserine göre Mehmed Yaver Paşa'nın Birinci Balkan Harbinde Bulgarlarla yaptığı mücadeleleri ve sonucunda esir düşmesi olayını birinci el kaynağa dayalı olarak incelemektir.

Anahtar Kelimeler: İvan Lesiçkof, Mehmed Yaver Paşa, Balkan Harbi, Kırcaali Müfrezesi, Esaret

From The Eyes Of Bulgarian Author Ivan Lesickof, Kardzhali Troops And The Captivity Of Mehmed Yaver Pasha In The Balkan Wars

Abstract

Brigadier General Mehmed Yaver Pasha was the commander of the Kardzhali Troops of the Eastern Army formed by the Ottoman Empire in the Balkan war. Yaver Pasha was captivity to the Bulgarians as a result of his limited facilities and wrong decisions. The information we have about Yaver Pasha, a defeated commander, is very limited. For this reason, the information given by Ivan Lesiçkof about his Memoirs of the Balkan Battle is very important for Yaver Pasha and Kardzhali Troops. In addition, this work is the first hand source because it was published as the near date to the Balkan war. In addition, the author Ivan Lesiçkof himself joined the Balkan war and wrote what he saw increase the value of this work. However, it is an important work to understand what Bulgarians think about the Balkan War.

This article was prepared as a result of the transcription and evaluation of the part of Ivan Lesiçkof's The Captivity of Yaver Pasha which is the first chapter of his, Memoirs of the Balkan Battle. This work of Lesiçkof was obtained from the National Library in Ankara. In addition, books and articles were also used in this article. The aim of this study was to investigate the struggle of Mehmed Yaver Pasha with Bulgarians in the First Balkan War and as a his captivity. This study is based on first-hand resources

Keywords: Ivan Lesiçkof, Mehmed Yaver Pasha, Balkan Wars, Kardzhali Troops, Captivity

¹Bu makale Doç. Dr. Meşkure Yılmaz danışmanlığında hazırlamakta olduğum Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne sunulacak olan "Bulgar Yazar İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserine göre: Birinci Balkan Savaşı" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

*This article is analyzed by two reviewers and it is screened for the resemblance rate by the editor. (Bu makale iki hakem tarafından incelenmiş ve editör tarafından benzerlik oranı taramasından geçirilmiştir)

² sinan.kocak9393@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7481-0100.

Giriş

Balkan Harbi, Osmanlı Devleti'nin dağılma sürecinde yaşadığı önemli bir olaydır. Trablusgarp savaşının devam ettiği sırada patlak veren Balkan Harbi, Osmanlı Devletini zor duruma soktu. Balkan Harbinin başlaması sebebiyle Osmanlı Devleti ordularını Balkanlara yönlendirdi. Çünkü Balkanlar uzun bir süredir Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altındaydı ve sosyo-kültürel bir bağ ile Osmanlı Devleti'ne bağlıydı. Bununla birlikte Balkan toprakları kaybedilirse Anadolu toprakları da tehlikeye girebilirdi.

Balkan Harbi, sadece Osmanlı Devleti ile Balkan ittifakındaki devletleri ilgilendirmiyordu. Avrupalı büyük güçler de bu olayı yakından takip ediyorlardı. Çünkü Balkan topraklarında kendi çıkarları söz konusuydu. Bu açıdan bakıldığında, Balkan Harbi birçok ülkeyi ilgilendirdiği için çeşitli dillerde çok sayıda eser kaleme alınmıştır. Balkan Harbi gibi önemli bir olayı doğru bir şekilde yorumlamak istiyorsak sadece kendi kaynaklarımızı kullanmamız yeterli olmayabilir. Bu yüzden yabancı kaynakları da inceleyip, bu kaynakları iyi bir şekilde tenkit etmemiz gerekir. Bu çalışmamızda Balkan Harbine bizzat şahit olmuş İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eseri incelenmiş ve sadeleştirilmesi yapılmıştır. Bu eserin birinci cüzü olan "Yaver Paşa'nın Esareti" adlı kısmı M.Nuri tarafından Bulgarcadan Osmanlı Türkçesine çevrilmiştir.

İvan Lesiçkof, 1876-1958 tarihleri arasında yaşamış yayınevi sahibi, kırtasiyeciler-kitapçı, çevirmen ve yazardır. Troyan'da doğmuş olan Lesiçkof, 20.yüzyılın başında Şumen'e yerleşmiştir. 1902'de Lesiçkof, Svetlina adlı bir kitapçı-kırtasiye açmıştır. Daha sonra bunlara yayınevi de eklemiştir. 1908'e kadar bu işi devam ettiren Lesiçkof, çeşitli alanlarda 150'den fazla eser basmıştır. Lesiçkof, 20.yüzyılın 20'li yıllarında Sofya'ya taşınmıştır. Svetlina isimli yayınevinde faaliyetlerine devam etmiştir. Lesiçkof kurduğu aile şirketinde farklı lisanlarda birçok eser ve nadir eserler basmıştır.(Doğruöz, 2016, s.302-303)

Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eseri 1913 yılında Filibe'de Balkan Matbaasında basılmıştır. Bu eser dört cüzden oluşmaktadır. Bu cüzler şunlardır:

I.Cüz Yaver Paşa'nın Esareti,

II.Cüz Kırkkilise'nin Sükutu,

III.Cüz Manastır ve Pirlepe Muharebatı,

IV.Cüz Selanik Nasıl Düştü ? .

İlk üç cüz M. Nuri, dördüncü cüz ise H. Sıdkı tarafından Bulgarcadan Osmanlı Türkçesine çevrilmiştir. (Doğruöz, 2016, s.303-304) Bu çalışmanın temel kaynağı olan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserinin I.Cüzü olan "Yaver Paşa'nın Esareti" adlı kısmıdır. Bu kısım Ankara da bulunan Milli Kütüphaneden tedarik edilmiştir.

Bu makale çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Birinci Balkan Harbinin sebepleri, gelişim ve sonuçları hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, Mehmed Yaver Paşa'nın komutanı olduğu Kırcaali Müfrezesi hakkında bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise asıl konumuz olan İvan Lesiçkof'un

“Balkan Muharebatı Hatıratından” adlı eserine göre Mehmed Yaver Paşa’nın Bulgarlar ile mücadelesine ve sonucunda esir düşmesi konusu üzerinde durulmuştur.

Mehmed Yaver Paşa hakkında elimizdeki bilgiler oldukça kısıtlıdır. Yapılan kaynak ve arşiv taramaları sonucunda Mehmed Yaver Paşa hakkında en detaylı bilginin İvan Lesiçkof’un bu eseri olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bu kitabın bir Bulgar yazar tarafından yazılmış olması bu olaya farklı açıdan bakmamıza yardımcı olmuştur.

1. Birinci Balkan Harbi

İkinci Meşrutiyet’in 1908 Temmuzunda ilan edilmesiyle birlikte bir dizi olay gerçekleşti. Bu olaylar şunlardır: Avusturya’nın Bosna-Hersek’i ele geçirmesi, Bulgaristan’ın bağımsızlığını kazanması, Yunanistan’ın Girit’i ele geçirme teşebbüsü, Amavutların ve Arapların bağımsızlık isteklerinin gün geçtikçe artması ile İtalyanların Trablusgarp’a saldırması.(Armaoğlu, 1999, s.651)Yukarıda bahsedilen tüm olaylar Balkan Harbinin başlamasına zemin hazırladı. Özellikle İtalyanların Trablusgarp’a saldırmasını fırsat bilen Balkan devletleri Osmanlı üzerine harekete geçtiler. Trablusgarp Savaşının yanı sıra bahsedilmemiş diğer başka önemli sebeplerde vardır. Bunlardan birisi şüphesiz Fransız İhtilalidir. Fransız İhtilali’nin yaydığı milliyetçilik ve bağımsızlık gibi fikir akımları Balkan Devletlerini büyük ölçüde etkiledi ve Osmanlı Devletine karşı bağımsızlık hareketlerine girişmelerine sebep oldu.

Balkan Harbi öncesi Balkan Devletlerinin amaçlarına bakacak olursak: Sırlar, Makedonya üzerinden Ege denizine çıkmayı amaçlıyordu. Bulgaristan’a bakacak olursak: Bulgar Kralı Ferdinand, 5 Ekim 1908’de bağımsızlığın ilan edildiği gün tacı Sofya’da değil, Orta Çağ Bulgar Krallığının merkezi olan Tımova’da giydi. Bu da eski Bulgar krallığına özlem duyulduğu anlamına gelmekteydi. Bulgarlar için ilk hedef Makedonya oldu. Yunanistan ise: Megalo İdea’nın peşindeydi. Yunan Başbakanı Venizelos 1911 Martında yaptığı konuşmada açık bir şekilde “Helenizm” ve “Megalo İdea”dan bahsetmekteydi. Yunanistan amacı Makedonya’nın Ege Kıyıları, bütün Ege adaları ve Girit’ti. Görüldüğü üzere, Yunanlar, Bulgarlar ve Sırlar Osmanlı toprağı olan Makedonya’ya göz diktiler. Bu toprak üç balkan devleti arasında sürekli bir rekabet ortamının oluşmasına sebep oldu. Çünkü bu üç Balkan Devletinin her biri Makedonya’yı bir bütün olarak ele geçirmek istiyordu.(Armaoğlu, 1999, s.653-654)

Balkan Devletleri, Rusya’nın yoğun çabaları sonucunda kendi aralarında ittifak antlaşmaları yaptılar. Bulgar-Sırp İttifakı: Balkan ittifakı için ilk olarak Bulgar Hükümeti harekete geçti ve Sırp hükümetiyle görüşmeye başladı. Yapılan görüşmeler sonucunda 1912 Mart ayında ittifak antlaşması imzalandı. Bulgar-Yunan İttifakı: İttifak anlaşması Sofya’da 29 Mayıs 1912’de imzalandı. Sırp-Yunan devletleri arasında bir ittifak anlaşması yapılmadı. (Bayur, 1943, s.197-226)Karadağ-Yunanistan İttifakı: Yeni Pazar Sancağı ve İşkodra karşılığında Karadağ 1912 Mayısında Yunan hükümetine yardım edeceğini vaat etti. Karadağ-Bulgaristan İttifakı: 26 Ağustos 1912’de Karadağ ile Bulgaristan arasında sözlü bir ittifak antlaşması yapıldı. Karadağ-Sırbistan İttifakı: 6 Ekim 1912 tarihinde imzalandı. Bu ittifak anlaşmasıyla birlikte Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan ve Karadağ’dan

oluşan Balkan İttifakı tamamlandı. (Bodur, 2005, s.95-96)

Avrupalı güçler Balkanlarda yaşanan gelişmeleri yakından takip ediyorlardı. Özellikle Rusya ve Avusturya bu süreci en yakından takip eden devletlerdi. İngiltere Dış İşleri Bakanı Edward Grey, Rusya ile Avusturya'nın bu konu üzerinde uzlaşma içerisinde bulunması gerekliliğini vurguluyordu. Rusya ve Avusturya, Osmanlı Devleti'ne Balkanlarda yerel reformlar yapması konusunda birlikte baskı uyguladılar. (Akin, 2017, s.215)Çünkü Balkanlarda aktif olan büyük güçler Rusya ve Avusturya idi. Bu yüzden iki devlet birbiriyle çatışma ortamına girecek olursa diğer büyük güçlerde bundan etkilenecekti.

Rusya, Avusturya'nın olaylara müdahale etmesini ve ona karşı savaşa dâhil olmayı istemiyordu. Fakat Balkan birliğinin oluşması sırasında kazandığı bölgedeki itibarını da kaybetmek istemiyordu. Fransa ise, oluşan Balkan birliğinin Almanya'yı zor duruma düşüreceği için bu durumdan memnundu. Bu sebepten ötürü, Avusturya ve Almanya, Rusya'ya savaş açarsa Fransa, Rusya'nın yanında yer alacağı konusunda garanti verdi. İngiltere ise, Balkanlardaki düzenin değişmesini istemiyordu ve yeni bir savaşa karşıydı. Görüldüğü üzere, Üçlü İttifak ve Üç İtilaf devletleri Balkanlar'da bir kez daha karşı karşıya geldiler. Aralarındaki güç dengeleri olağan bir savaşın çıkmasını şimdilik engelliyordu. Bu nedenle de, görünürde büyük devletler barışın korunması tarafındaydı. Fakat iş icraata geldiğinde hiçbiri sorunu çözmek için bir adım atmadı. (Uçarol, 2013, s.536)

30 Eylül 1912'de Büyük Devletlerin tutumlarından cesaret alan Balkan Devletleri seferberlik ilan ettiler. Bu durum üzerine Osmanlı Devleti de 1 Ekim 1912'de seferberlik ilan etti ve bazı tedbirler almaya başladı. Balkan Devletlerinin yaptıkları faaliyetler Türk kamuoyunda savaş kararı alınması için harekete geçilmesine sebep oldu. Böyle bir atmosferde 7 Ekim 1912'de Karadağ, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Buna cevap olarak aynı gün Osmanlı Devleti de Karadağ'a savaş ilan etti. Böylece 8 Ekim 1912 tarihinde savaş fiilen başladı. 17 Ekim 1912'de Bulgaristan ile Sırbistan, 18 Ekim 1912'de Yunanistan Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti ve böylece Balkan devletleri amaçlarına ulaşmış oldu. (Uçarol, 2013, s.536-537)

Balkan Harbinin başlangıcında Osmanlı ordusunun durumu oldukça kötü bir vaziyetteydi. Bunun ilk sebebi, bölgedeki usta askerlerin terhis edilmesi ve takviye olarak gönderilen askerlerin tecrübesiz olmasıydı. Bununla birlikte yönetici subaylar mesleklerini bir kenara bırakıp politikaya dâhil olmuşlardı. Orduda ki diğer bir sorun eğitimdi. Askerler eğitim, öğretim ve disiplinden yoksun bir haldeydi. Ayrıca askerlerde emre itaat, sabır, dayanıklılık ve cesaret gibi temel unsurlar oldukça zayıftı. Ordudaki başka bir sorun ise nakliye idi. Genelkurmay Başkanı Hadi Paşa, Edirne Kalesine hiçbir şey gönderilemediğinden ve bürokraside yaşanan kargaşadan şikâyet etmişti. (Yalçın, Akbıyık vd., 2011, s.60-62)Görüldüğü üzere, Osmanlı ordusu personel, eğitim ve nakliye gibi temel konularda sorunlar yaşamaktaydı. Bu durum ordunun savaşa hazır olmadığının bir göstergesidir.

Osmanlı Devleti ordusunu Balkanlarda Doğu ve Batı ordusu olarak ikiye ayırmıştı. Sefer planına göre toplam asker sayısı 812.663 olarak belirlenmişti. Ancak, savaşın başlarında 21 Ekim 1912'de asker mevcudu 290.000 idi. Aynı tarihlerdeki Balkan Devletlerinin ordularının toplamı ise yaklaşık 482.000 idi. Osmanlı'nın 115.000 kişiden oluşan "Doğu Ordusu", Trakya'da Bulgarlar ile mücadele edecekti. 175.000 mevcutlu "Batı Ordusu" ise Makedonya ve Arnavutluk'ta Yunan, Sırp ve Karadağlılarla mücadele edecekti. Bu bakımdan

Balkan Harbi, Doğu ve Batı Cephesi olarak iki cephede gerçekleşti. (Uçarol, 2013, s.539-540) Osmanlı ordusunun seferberliğinin düzgün bir şekilde yürütülemediği aşikârdır. Çünkü hedeflenen asker sayısının yaklaşık yarısına bile ulaşamamıştır. Balkan Devletlerine baktığımızda asker sayısının Osmanlı ordusundan sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum Balkan Devletlerinin yaptıkları savaşları kazanmalarında etkili bir unsur haline gelecektir.

Bulgarlar, 21-23 Ekimde Edime ile Kırklareli arasında yer alan Sütöğlü ve Pınarhisar muharebelerini kazandı. Daha sonra 28 Ekim- 2 Kasım'da Lüleburgaz muharebesini de kazandılar. Böylece Türk ordusu dağıldı ve geri çekilmeye başladı. Bunun üzerine Kırklareli düştü. Hatta düşman Çatalca önlerine kadar geldi. Düşman 15-19 Kasım'da müthiş bir şekilde Çatalca hattını zorladılar. Fakat başarılı olamadılar. Sırplar ise, 20 Ekim'de Priştine'yi aldılar. İki gün sonra Türklerin Batı ordusunu, Kosova meydan muharebesinde bozguna uğrattılar. Sırplar, Veliâhd Aleksandr'ın kumandası altında güneye doğru ilerlerken, Yunanlar 22 Ekim'de Serfiçeyi aldıktan sonra kuzeye doğru ilerliyordu. 23 Ekim'de Prens Aleksandr Yenipazarı ele geçirdikten sonra batıdan gelen Karadağ ve doğudan gelen Bulgar kuvvetleriyle birleşti. (Çalık, 2015, s.15-16)

Güneyden artan Yunan baskılarına dayanamayan Türklerin Batı Cephesi çöktü. Yunanlar, 25 Ekim'de Vistriça'ya geçti ve Karaferye'yi işgal etti. Böylece Vardar'a yaklaştılar. 26 Ekim'de Sırp-Bulgarlar İştip'e ve aynı gün büyük bir Türk eyalet merkezi konumundaki Üsküp şehrine girdiler. Daha sonra Türklerin diğer bir eyalet merkezi Manastır ele geçirildi. Preveze'yi 6 Kasım'da ele geçiren Yunanlar, Prens Konstantin kumandasındaki büyük kuvvetlerini Selanik üzerine gönderdi. Selanik'i savunmakla görevli olan Tahsin Paşa, tek bir mermi atmadan muazzam kolordusunu silahlarıyla birlikte Yunanlılara teslim etti. 6 Kasım'da Sırp-Karadağlılar, Yakova'ya ele geçirdi. 18 Kasım'da Leş ve Debre'yi zapt ettiler. 28 Kasım'da Adriyatik üzerinde yer alan Tirana'nın limanı Draç ve 29 Kasım'da ise Ohri işgal edildi. Tirana ve Akçahisar'ın zapt edilmesiyle birlikte, tüm Kuzey Arnavutluk bölgesi Sırp-Karadağlılar'ın eline geçmişti. Kasım ayına gelindiğinde Türk orduları her tarafta mağlup edilmişti. Müttefikler, Çatalca ile Adriyatik arasında yer alan ülkeleri işgal etmişti. Sadece Edime, Yanya ve İşkodra kaleleri dayanıyordu. Bulgarlar, Çatalca önünde durdurulabilmişti. (Çalık, 2015, s.16)

Balkan Devletlerinin orduları Osmanlı Devleti için gün geçtikçe daha tehlikeli bir hale geliyordu. Bu yüzden Sadrazam Kamil Paşa, savaşın durdurulması ve ön barış görüşmelerinin başlaması için harekete geçti. 25 Kasım 1912'de Çatalca'da Osmanlı ile Bulgar temsilciler arasında ilk görüşmeler başladı. Türk tarafının mütareke hakkındaki görüşlerini Bulgarlar kabul etti. Ancak Yunanlıların önerileri kabul edilmedi. Bu yüzden Yunan delegeleri mütareke yapmaktan vazgeçip toplantıdan ayrıldılar. Bununla birlikte, 3 Aralık 1912'de Türk ve Bulgar temsilciler arasında Çatalca Mütarekesi imzalandı. (Uçarol, 2013, s.541-542)

Bu mütarekenin başlıca maddeleri özetle şu şekildedir:

Barış görüşmelerine başlanabilmesi amacıyla Osmanlı Devleti ve diğer taraftaki Bulgar, Sırp ve Karadağ ordularıyla mütareke yaptı. Çatalca mütarekesinin imzasından 20 gün sonra barış görüşmeleri Londra'da başlayacaktır. Taraflar arasında bir "tarafsız bölge" oluşturulacaktır. Eğer barış yapılmazsa, taraflar 4 gün önceden

birbirlerine mütarekenin ne zaman son bulacağını bildireceklerdir. Osmanlı Devleti, Karadeniz deki ablukasını kaldıracak ve Bulgar askerlerinin limanlardan faydalanmasına engel olmayacaktır. Ayrıca Bulgar askeri trenlerinin Edirne içinden geçmelerine de izin verilecektir. (Bayur, 1943, s.141)

13 Aralık 1912'de Londra'da barış görüşmeleri başladı. Bu görüşmelerin asıl amacı Osmanlı Devleti ile Balkanlı müttefikler arasındaki sınır ve toprak sorunlarına çözüm bulmaktır. Bu görüşmeler devam ederken 17 Aralıktan itibaren Londra'da Elçiler Konferansı da başladı. Bu konferansta görüşülen konulardan birisi Ege Denizi'ndeki adalar meselesidir. İngiltere ile Fransa, İmroz, Bozada, Limni ve Semendire gibi adaların Yunanistan'a verilmesini istiyorlardı. Böylece Rusya'nın adalarda güç sahibi olmasını engelleyebileceklerini düşünüyorlardı. Rusya ise zayıf bir devlet olarak gördüğü Osmanlı'da kalmasını istiyordu. Elçiler Konferansında durum böyleyken 6 Ocak 1913'te asıl barış konferansında bir sonuca varılmadığı için konferans son buldu. Bu durum oluşmasında en önemli etken sınır meseleleriydi. Osmanlı hükümeti uzlaşmacı bir tavır takındıysa da Balkan Devletleri Edirne'yi almakta ısrarcıydılar. Fakat Osmanlı Hükümeti de Edirne'den vazgeçmeyince barış görüşmeleri son buldu. (Armaoğlu, 1999, s.676-677)

Barış görüşmelerinin son bulması Avrupa'da bir panik havası yarattı. Büyük devletler savaşın yeniden başlamasından endişeliydiler. Bu yüzden Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf devletleri Osmanlı Devleti'ne 17 Ocak 1913'te ortak bir nota gönderdi. Bu notada Edirne'den vazgeçilmesini ve Ege adalarının geleceğini büyük devletlere bırakılması gerektiğini de vurgulamışlardır. Osmanlı hükümeti, Büyük devletlerin notasına 30 Ocak 1913'te cevabını verdi. Cevabı özet olarak şu şekildeydi: Osmanlı hükümeti, Edirne'yi ve Ege adalarını vermeyi kabul etmiyordu. Ayrıca hükümet kapitülasyonlarında kaldırılmasını istiyordu. Osmanlı Devleti'nin ret cevabını vermesi üzerine, muharebeler 3 Şubatta yeniden başladı. Muharebelerin çoğu Osmanlı'nın aleyhinde bir gelişme gösteriyordu. Osmanlı ordusu bir yandan Çatalca'da savaşmaya devam ederken diğer yandan da Bulgarların peşine düşmüştü ayrıca Edirne'yi kurtarmak amacıyla da Şarköy'e asker çıkarmışlardı. Fakat başarılı olunamadı. Bu yüzden Osmanlı Hükümeti, özellikle İngiltere nezdinde teşebbüse geçerek 20 Şubattan itibaren barış arayışına girişti. Osmanlı Devleti artık Edirne'yi ve Ege adalarını İngiltere, Fransa, Rusya ve Avusturya gibi büyük devletlerin aracılığına bırakmayı kabul ediyordu. Çünkü İstanbul konusu tekrar gündeme getirilmişti. Osmanlı Devleti, Edirne, Adalar ve İstanbul konusunda zor durumdayken diğer cephelerdeki durumuna bakacak olursak, 6 Martta Yanya şehri Yunanlılara, 26 Martta Edirne şehri Bulgarlara ve 23 Nisanda İşkodra'da Karadağlılara teslim oldu. (Armaoğlu, 1999, s.677-678)

Yukarıda belirttiğimiz gelişmelerin devam ettiği sıralarda Büyük devletler bölgede barışın sağlanması ve savaşı sonlandırmak amacıyla harekete geçtiler. Osmanlı Devleti ile Balkan Müttefik devletleri arasında görüşmeler yapıldı ve nihayetinde 30 Mayıs 1913'te Londra Barış Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma yedi maddeden oluşmaktaydı. (Uçarol, 2013, s.550) Özetle antlaşmanın maddeleri şu şekildeydi:

Midye-Enez hattının batısındaki topraklar Müttefik devletlere bırakıldı. Osmanlı Sultanı ve Müttefik devletlerin hükümdarları Arnavutluk sınırlarını çizecek ve bu ülke ile ilgili tüm sorunları çözme işi İngiltere, Fransa, Rusya ve Avusturya gibi büyük devletlere bırakıldı. Osmanlı Sultanı, Girit üzerindeki bütün haklarını

Müttefik devletlere bıraktı. İki taraf Ege adaları üzerindeki karar verme haklarını Büyük devletlere devretmişlerdir. Savaş sonrası ortaya çıkan mali sorunları çözmek amacıyla Paris'te bir uluslararası bir komisyon oluşturulacaktır. Ayrıca savaş tutsakları ve diğer meseleler anlaşmalarla çözüme kavuşturulacaktır. (Bayur, 1943, s.313)

Londra Barış Antlaşması ile birlikte Birinci Balkan Harbi son buldu. Osmanlı Devleti uzun yıllardır hüküm sürdüğü Balkan topraklarını kaybetti. Savaş sonucunda Balkan Devletleri, Osmanlı mirası yüzünden kendi aralarında sorunlar yaşamaya başladılar. Özellikle Bulgaristan'ın güçlendiğini düşünen diğer Balkan Devletleri İkinci Balkan Harbinin çıkmasına sebep olacaktıdır.

2. Kırcaali Müfrezesi Ve Mehmed Yaver Paşa

Balkan harbinde Osmanlı Devleti'nin ordusu Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Trakya'daki Doğu ordusunun başında Abdullah Paşa, Makedonya'daki Batı ordusunun başında ise Ali Rıza Paşa vardı. (Yıldırım, 2014, s.118) Osmanlı Devleti'nin Doğu ordusu toplam dört nizamiye kolordusu (I., II., III. ve IV. kolordular), geçici üç mürettep kolordu (XV., XVI. ve XVII. kolordular), bir mürettep bağımsız süvari tümeni ve bir bağımsız süvari livasından oluşuyordu. Harp için görev teşkilatının hazırlanmasından sonra, Trakya'daki Osmanlı kuvvetleri üç ayrı komutanlığa ayrıldı. Bu komutanlıklar şunlardır: Doğu ordusu, Edirne Müstahkem Mevkii ve Kırcaali³ Müfrezesi. (Erickson, 2013, s.101) Bizim asıl konumuz Kırcaali Müfrezesidir. Görüldüğü üzere, Kırcaali Müfrezesi Trakya'daki Doğu ordusunun bir parçasıdır. Buradan itibaren Kırcaali Müfrezesinin Balkan harbindeki sefer kuruluşu, mevcudu, harekât ve seferberlik planları gibi konulara temas edilecektir.

Kırcaali Müfrezesine geçmeden önce şu hususa değinmemiz doğru olacaktır. Kaynaklar incelendiğinde birden fazla Yaver Paşa'nın mevcut olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en çok karıştırılan şüphesiz Ömer⁴ Yaver Paşa'dır. Ömer Yaver Paşa Balkan harbinde Doğu ordusuna bağlı oluşturulan Birinci Nizamiye kolordusuna komutanlık yapmıştır. Bizim için önemli olan Kırcaali Müfrezesi komutanının kim olduğudur. Diğer bir isim ise Ali Yaver Paşadır. Ali Yaver Paşa, Hikmet Bayur'un "Türk İnkılabı Tarihi" adlı eserinde Kırcaali Müfrezesinin komutanı olarak geçmektedir. Biz bu çalışmamızda Genelkurmayın yayınlamış olduğu "Balkan Savaşı'na Katılan Komutanların Yaşam Öyküleri" adlı çalışmasında geçtiği şekilde Kırcaali Müfrezesinin komutanı olarak Mehmed Yaver Paşa'yı kabul edeceğiz. Bu kaynağı kabul etmemizin sebebi askeri arşiv belgelerine dayalı olmasıdır.

Kırcaali Müfrezesinin komutanı Tuğgeneral Mehmed Yaver Paşa'dır. Bu müfrezenin kurmay başkanı

³ Güneydoğu Bulgaristan'da bulunan Kırcaali bölgesi, Arda ırmağının kıyısında ve doğu Rodop dağlarında yer almaktadır. Hasköy ve Gümülcine'ye şose yolları vardır. (Acaroğlu, 1988, s.241-242)

⁴Çerkeş'te doğmuş olan Ömer Yaver Paşa'nın babasının adı Ahmet'tir. 1931 yılında öldüğü bilinmektedir. Balkan Savaşlarında 1 nci Kolordu Komutanlığı görevinde bulunmuştur. Ayrıca Kırklareli ve Çatalca muharebelerine katılmıştır. Ancak bu muharebelerde bir başarı gösterememiştir. 22 Eylül 1913 tarihinde emekliye ayrılmıştır. (Genelkurmay, 2004, s.21-22)

ise Binbaşı Mehmet Hayri Bey'dir. Bunların yanı sıra Albay rütbesinde Rasim⁵, Yusuf⁶ ve Hüseyin Hüsni⁷ Beyler bu müfrezede görev yapmıştır. Ayrıca Binbaşı Rıza Bey'de müfrezenin ileri gelen subaylarından birisidir.(Görgülü, 1993, s.23)

Kırcaali Müfrezesi'nin sefer kuruluşuna bakacak olursak: Müfreze karargahı, bir telsiz telgraf müfrezesi, bir istihkam, bir süvari (Edime Müstahkem Mevkiinden verilecek), bir sıhhiye bölüğü, Kırcaali Redif Tümeni (36 ncı Piyade alayı dahil), Kırcaali Müstahfiz Tümeni, yalnız bir bataryadan oluşan adi ateşli dağ topçu taburu ve iki bataryalı seri ateşli dağ topçu taburundan oluşmaktaydı. (Genelkurmay, 1993, s. 34)

Yaver Paşa'nın komutanı olduğu Kırcaali Müfrezesinin mevcudu Aram Andonyan'ın "Balkan Savaşı" adlı eserine göre yaklaşık 16.000'dir. Bunun 13.000'lik kısmı Kırcaali'de geriye kalan 3000'lik kısmı ise Paşmaklı'da yer almaktaydı. (Andonyan, 2002,s.493) Türk Silahlı Kuvvetlerince hazırlanmış olan "Edime Kalesi Etrafındaki Muharebeler" adlı kitapta Kırcaali Müfrezesinin mevcudu 18 Ekim 1912'de 21.155 olarak geçmektedir. (Genelkurmay, 1993, s.37)

Bir redif, bir müstahfiz tümeni ile 36.Piyade Alayı ve bağlı birliklerden oluşan Kırcaali Müfrezesi'nin savaşta üstleneceği görev şu şekildeydi:

Osmanlı Devletinin Doğu ve batı orduları arasındaki irtibatı sağlamak için İstanbul- Selanik demiryolu hattını muhafaza etmeleri gerekiyordu. Bu nedenle savaş başlar başlamaz vakit kaybetmeden şiddetle ve baskın şeklinde, Hasköy ve Tırnova-Seymen hattı üzerinde hareket ederek demiryoluna zarar verip düşmanı kendi üstüne çekerek ve yenilgi almadan bu işi tamamlamak zorundaydı. Kırcaali Müfrezesi'nin bu görevi gerçekleştirmek amacıyla kuvvetlerinin çoğunluğu Kırcaali'de bulunacak bir kısmı da Paşmaklı Bölgesinde bulundurulacak ve taarruz harekâtına ilk fırsatta başlayacaktı. (Genelkurmay, 1993, s.46) Görüldüğü üzere, Kırcaali Müfrezesi'nin ana görevi Doğu ve Batı orduları arasındaki irtibatı sağlamak amacıyla İstanbul-Selanik demiryolu hattını korumaktı. Bu müfrezenin görevi aslında oldukça zordu. Eğer iki ordu arasındaki irtibat kesilirse Osmanlı ordularının yenilmesi muhtemeldi. Bu yüzden Kırcaali Müfrezesinin hiçbir hata yapmaması gerekiyordu.

Osmanlı ordusunun seferberliği çok zor şartlar altında gerçekleşti. Bu durumdan Kırcaali müfrezesi de etkilendi. Savaşın aniden patlak vereceğini düşünmeyen Osmanlı Devleti birçok askerini terhis etti. Savaş bir anda patlak verince terhis edilen askerlerin yerinin doldurulması için yoğun bir çaba sarf edildi. Fakat bu iş kolay olmadığı için mecburen birlikler rastgele askerlerle dolduruldu. (Murat, 1933, s.24)

Kırcaali mıntkasında yer alan 36.Nizamiye piyade alayı seferberliğini yaklaşık yedi gün içerisinde

⁵Balkan Savaşına Şark Ordusu Kırcaali Redif Tümeni Komutanı olarak katılmıştır. 22 Kasım 1912'de Kırcaali Müfrezesinde yeniden teşkilatlanma yapılmış ve iki mürettep tümen haline getirilmiştir. Bu yeni teşkilatlanma da Albay Rasim Bey'in tayini yapılmış ve 1 nci Mürettep Tümen komutanlığına atanmıştır. (Genelkurmay, 2004, s.457)

⁶Albay Yusuf 5 Ekim 1912'de Şark Ordusu Kırcaali Müfrezesi Kırcaali Redif Tümeni Kırcaali Redif Alayı komutanlığına atanmıştır. Üstlendiği bu görev ile Balkan Savaşlarına katılmıştır. (Genelkurmay, 2004, s.458)

⁷Hüseyin Hüsni Şark Ordusu Kırcaali Müfrezesi Kırcaali Redif Tümeni 36 ncı Alay komutanı olarak görev yapmıştır. (Genelkurmay, 2004, s.455)

tamamladı. Kırcaali'deki diğer redif ve müstahfiz birlikleri seferberliği için silâhına alınacak kişilerin toplanmasında bir sorun yaşanmamıştır. Fakat birlikler istenilen mevcutlara ulaşmadan yola çıkmak zorunda kaldılar. Kırcaali müfrezesinin karargâhı ve bağlı olan kıtaları tam olarak şekillendirilemedi. Müstahfiz taburlarına askerlik çağına gelmemiş gençler ve ihtiyarlar alındı. Bu kişilerin çoğu silah kullanmasını bilmiyordu. Komuta kademesinde subay eksikliği fazlaydı. Mevcut olan komutanlar emir ve kumanda zincirinin ne olduğunu dahi bilmiyorlardı. Ayrıca mevcut komutanların hiçbir seferberlik tecrübeleri de yoktu. Bu komutanların herhangi bir savaşı idare etme kabiliyetleri de yoktu. Bu yüzden Kırcaali müfrezesi İstanbul'dan ümera ve subay talebinde bulundu. İstanbul'dan gönderilen subaylar uzun süre askeri mektep ve müesseselerinde görev aldıkları için adeta sivilleşmişlerdi. Bu taburların elbise ve teçhizatları da yoktu. (Murat, 1933, s.24-25)

Tıbbi açıdan müfrezeye baktığımızda birçok konuda eksikliği olduğu görülmekteydi. Tüm Kırcaali Müfrezesinde 4 doktor ve 1 eczacı görev yapmaktaydı. Bununla birlikte tıbbi malzemelerin sayısı da oldukça azdı. Bu malzemelerin az olmasının yanı sıra kullanımı içinde bir arzu ve heves yoktu.

Kırcaali Müfrezesinin silah ve cephane durumuna bakacak olursak:

Nizamiye ve Redif birlikleri tekrar eden ateşli mavzer tüfeklerine sahipti. Müstahfizlar ise Martin tüfeklerini kullanıyorlardı. Bu tüfeklerin iğnelerinin dayanıksız olmaları ve yedek parçalarının bulunmaması önemli bir sorun teşkil ediyordu. Müfrezenin cephane durumu iyiydi. Cephanelerin ikmali konusunda da zorluk yaşanmamıştı. (Murat, 1933, s.25) Kırcaali Müfrezesinin seferberliğine genel olarak baktığımızda, birçok açıdan sorunlu bir seferberlik süreci olduğu görülmektedir. Özellikle asker ihtiyacı konusunda önemli sorunların olduğu göze çarpmaktadır. Nitelikli askerlerin olmaması tüm Osmanlı ordusunda olduğu gibi Kırcaali Müfrezesinde de önemli bir sorundu. Cephane açısından Kırcaali Müfrezesinin herhangi bir sorunu olmasa da askerlerin tecrübesiz oluşu yapılacak muharebelerde mağlubiyetler alınmasına sebep olabilecek bir nitelikteydi.

3. Mehmed Yaver Paşa'nın Bulgarlar İle Mücadelesi Ve Esir Düşmesi⁸

3.1. Kırcaali'den Fere'ye Kadar

1912 yılının son aylarından birisi olan 20 Ekim'de Bulgar askerinin Osmanlı ordusunu mağlup ederek Kırcaali'ye girdiği bilinmektedir. Kırcaali'de bozguna uğrayan Yaver Paşa ordusu Gümülcine'ye doğru geri çekilmek zorunda kaldı. Buraya geri çekilmedeki amaç bozguna uğrayan etraftaki askerlerin Osmanlı ordusuna katılmasıydı. Bu bölgede yirmi bin Osmanlı askeri toplanmıştı. Toplanan bu kuvvetler Bulgar askerlerini ve özellikle Edirne kuşatma hattını korkutuyorlardı.

Bulgar ordusu toplanan bu önemli kuvveti takibe başladı. Güçlü bir kolordu Kırcaali'den Gümülcine'ye ve Dedeağaç'a doğru ilerlerken ikinci kuvvetli süvari kolu ise yavaş yavaş çekilmekte olan Yaver Paşa ordusunun Meriç Nehrinin sağ sahilinden geçmesini engellemekle görevlendirilmişti. Yaver Paşa'nın

⁸Makalemizin bu bölümünde dipnotta bahsetmiş olduğumuz eserden faydalanılacaktır. Dipnotta belirtmiş olduğumuz eserin Osmanlı Türkçesinden Latin alfabesine transkripsiyonu ve sadeleştirilmesi yapılmıştır. Bu eserde yazar bizzat şahit olduğu olayları tarih vererek anlatmıştır. (Lesçikof, 1913, s.4-13)

Gelibolu'ya çekilmesinde başarılı olamamasının sebebi bu kuvvet oldu.

Üçüncü bir süvari kolu da Yaver Paşa kuvvetini sürekli olarak takip etmesi için görevlendirilmişti. Yaver Paşa kuvvetinin önüne sürekli olarak geçen bu kuvvet idi. 14 Kasım günü dört beş bin kişiden meydana gelen Osmanlı ordusunun Gümülcine'ye çekileceği anlaşılması üzerine Bulgar kuvveti Bıdıklı'ya doğru çekildi. Bulgar süvarisi de düşmanın hareketini takip edebilmek amacıyla Fere yanında kaldı.

18 Kasım'da Bulgarlar, Mestanlı'da bulunan Yaver Paşa ordusundan ayrı iki nizamiye taburu ve ileriki zamanda Kırcaali Pomak rediflerini oluşturacak olan birliklere karşı saldırıya geçtiler. Ayrıca bu birliklere ait olan seri atışlı dağ bataryası ve iki mitralyöz üzerine de hücum yaptılar. Yaver Paşa'nın bu kuvveti bile mağlubiyete uğrayarak Gümülcine'ye doğru çekilmek zorunda kaldı.

Bu geri çekilme olayı adeta bir firar gibiydi. Çünkü dağılmış olan bu kuvvet pek çok savaş mühimmatını yol üzerlerine bırakarak kaçmışlardı. Bektaşlar köyü civarında ise 70 çadır her şeyiyle birlikte bırakılmıştı.

22 Kasım günü Bulgar kuvveti Gümülcine yakınlarında bir hücum gerçekleştirdi. Bunun üzerine Yaver Paşa kuvveti Fere istasyonuna kadar düzenli bir geri çekilme yapmak zorunda kaldı ve bu geri çekilmeyi gizli tutmak için de ordunun arkasında artçı bir kuvvet bırakmıştı.

Bulgar kuvveti Yaver Paşa'nın ordusunu takip ederek Fere'ye yetişti. Meriç'in sağ sahili üzerinden ilerlemekte olan Bulgar süvarisi ile münasebete başladı.

3.2. Kırcaali'nin Zabtı

22 Kasım 1912'de Bulgar askeri Kırcaali'yi ele geçirdi. Bu kasaba Arda Nehri'nin sol sahilinde yer almaktadır. Yaver Paşa'nın askeri Arda Nehri'nin sağ sahilinde yoktu. Yalnız başıbozuk Müslüman çeteleri dolaşıyordu. Ara sıra bunlar Bulgar askeri üzerine hücum da gerçekleştiriyordu. Bulgar askeri 9 Aralık'ta Eskiler köyü civarından Ardayı geçti. Bulgar savaş erkânının amacı bütün Osmanlı kuvvetlerini güneye doğru sürmekti. Şiddetli yağmur yüzünden askerler pek güçlüklerle yürüyorlardı.

10 Aralık'ta Türkler geri çekilmeye, Bulgar ordusu ise artık ilerlemeye başlamıştı. 11 Aralık'ta Kışlaarası köyüne ulaştılar. Bu köyün yakının da bulunan Mestanlar kasabacığında Türklerin 4 parça seri atışlı topu ile 3000 kişilik bir savaş kuvveti mevcuttu. Asıl muharebe Kırcaali de 14 Kasım'da başlamıştı. Şiddetli geçen 14 Kasım muharebesinin ilk başlarında Türkler, Bulgar mevziilerine sızmaya çalıştılar. Fakat 17 Kasım'da Bulgarlara yardım kuvveti ulaşmıştı. Bundan sonra Bulgarlar ilerlemeye başladı ve Mestanlar kasabasına kadar dahil oldular. Yenilgiye uğrayan Türkler Gümülcine'ye doğru geri çekildiler.

3.3. Gümülcine'nin Zabtı

Gümülcine kasabası, Dedeoğaç ile Selanik demiryolu hattı üzerinde bulunmakta ve Rodop sıradağlarının güneyinde yer almaktaydı. 30.000 nüfusa sahipti. Halkın çoğunluğu Türklerden ve Rumlardan oluşuyordu. Bulgar sayısı pek azdı. Fakat kara Bulgar sayısı fazlaydı.

Bulgar askeri 18 ve 19 Kasım 1912'de yol üzerinde hiçbir direnişle karşılaşmadan Gümülcine'ye doğru ilerliyordu. Mahmudlar köyü altında Türkler, tabyalar oluşturmuş ve güzel savunma mevkiileri tutmuşlardı. Bulgar Makedonya Gönüllü livasına gece güzel mevziler almaları ve Türklere karşı saldırıya geçmeleri için emir verilmişti.

Makedonya Gönüllülerine yardımı Bulgar başıbozuk çeteleri yaptı. Bulgarlar, 20 Kasım'da Türkler ile önemli bir savaşa başladılar. Savaş Makedonya Gönüllüleri açısından çok zor şartlar altında geçti. Gece karanlığı çetelere Türkler yakınında bulunan mevzileri ele geçirmesinde yardım etmişti. Türkler yayılım ateşine başlamış ve Makedonya Gönüllülerine zarar vermişti. Türk topraklarından mükemmel bir şekilde faydalanılmıştı.

Makedonya Gönüllülerine yardım öğle vakti ulaştı. Türklerin geri çekilme hareketine engel olmak amacıyla Bulgar askeri düşmanını çevirme hareketine başladı. Fakat Türkler bu çevirme planını anladıkları için Şose yolu üzerinden Gümülcine'ye firar ettiler ve Fere civarında tutsak edildiler.

20 Kasım'da Kırcaali Bulgar ordusu bu kasabaya doğru ilerledi. Gümülcine'nin teslim olduğunu bilmedikleri için cebel topları ile kasaba üzerine top atışına başlamışlardı. Bununla birlikte süvariler de şehre doğru ilerliyordu. Gümülcine, 21 Kasım günü teslim oldu. Kasabanın ileri gelen Türk Müslüman eşrafi beyaz bayraklar ile Bulgar ordusunu karşılamış ve Rumların ileri gelen kişileri de şenlik havasında Bulgar ordusunu tebrik etmeye koşmuşlardı.

20 Kasım'daki muharebede Makedonya Gönüllülerininin 160 yaralı ve 40 ölüsü vardı. Gönüllüler arasında en faydalı olan bir Ermeni çetesi olmuştu. En çok bunlar zayıt vermişlerdi.

3.4. Yaver Paşa'nın Esir Alınması

26 Kasım 1912'de Yaver Paşa'yı takip eden Bulgar kuvveti düşmanıyla karşılaştı. Sonrasında her iki taraf top atışına başladılar. Bu top atışları öğleden sonra saat ikiye kadar devam etti.

Yaver Paşa, Bulgar kuvvetleri tarafından açılan ateşten kuvvetlerinin zarar göreceğini düşündüğünden beyaz bayrak çekerek ve teslim müzakeresi yapmak için parlamenter göndermek zorunda kalmıştı. Türkler kabul edilemeyecek şartlar ileri sürdüğünden Bulgar kumandanları buna ret cevabını vermişlerdi.

Top atışları ertesi gün yeniden başladı. Yaver Paşa'nın ordusu yenilmeye devam ediyordu. 28 Kasım günü Yaver Paşa ordusu yenilmekte olduğu için öğleden sonra tamamıyla teslim oldu. Kırcaali ordusu kumandanı Mehmed Yaver Paşa, erkân-ı harp reisi Hayri Bey ordunun ileri gelenlerinden Fazıl Bey ve İmhoff Bey ve daha 265 subay ile 15 000 asker savaş esiri olarak tutulmuştu. Bundan başka çok sayıda savaş mühimmatı 8 dağ topu, 2 mitralyöz, 1500 beygir, 400 vagon ve 8 makine ele geçirildi. Sadece Yaver Paşa ile erkân-ı harp reisi Hayri Bey, Fazıl ve İmhoff beyler Kırkkilise'ye götürüldüler. Diğer subaylar ise Bulgaristan'ın çeşitli şehir ve kasabalara gönderildiler.

Yaver Paşa'nın Kırkkilise'ye ulaşmasının ertesi günü otomobil ile Bulgar ordusunun merkezine sevk edildi. Burada harp harekâtı şubesi reisi Miralay Terezofa takdim edildi. Yaver Paşa, Bulgar ümerası ve subayları

tarafından karşılandı. Bulgar subayları tarafından gösterilen hümet ve saygıya hayran kalan Paşa, teşekkürlerini iletmişti.

Sokaklar paşayı seyretmeye gelenler ile dolmuştu. Paşa'nın yaşlı olması bu duruma tesir eden etkenlerden biriydi. Yaver Paşa'nın kumandanı olduğu Kırcaali Müfrezesinin ileri gelen subaylarından birisi olan Fazıl Bey, Almanya'da eğitim görmüş ve bir Alman kızı ile evliydi. Almancayı iyi derecede konuşuyordu. Görüldüğü üzere Yaver Paşa neye uğradığını ve ne şekilde yenilip esir olduğunun henüz farkına varamamıştı. Çünkü Bulgar subayları bahsedilen muharebe durumunu hikâye ettikleri sırada Yaver Paşa göğüs gererek en son kendisinin teslim olduğunu söylemiştir.

Yaver Paşa hemen Çar Ferdinand'ın huzuruna çıkarılmış ve övgülerle şereflendirilmiştir. Ayrıca Çar Ferdinand Yaver Paşa ve arkadaşlarına kılıçlarını taşımalarına da izin vermiştir. Kendi istekleri üzerine Yaver Paşa ve arkadaşları Sofya'ya gönderilmiştir.

Yaver Paşa ve erkanı teslim protokolünü imzalamıştı. Ancak Yaver Paşa'nın kontrolü altındaki ordu firar girişiminde bulundu. Fakat Bulgar kuvvetleri bu firarilere yetiştiler. (Bu firar girişimi esnasında birkaç bin kişi Meriç'e atılmış veya boğulmuştur. Ayrıca Gelibolu'ya doğru firar edenlerde bulunmuştur.) Sonuç olarak, Yaver Paşa'nın Kırcaali müfrezesi çok sayıda eşyalarıyla birlikte esir alındı.

Yaver Paşa kolunu esir eden Bulgar kuvveti, Keşan'ı da ele geçirmişti. Bundan sonra Bulgarlar büyük kuvvetlerini Mahmud Köy ve Pişman Köy etrafına yığdılar. Gelibolu'nun kuzey tarafındaki asker sevk noktasını ve Kuru Dağ, Gobra ile Kuşka mevkiilerini de ele geçirdiler.

Yaver Paşa ordusunun amacı aslında Filibe yanından Bulgaristan'a gitmekte olan Bulgar ordusunu Edirne'ye varmadan durdurmaktı. Fakat bu ordu Kırcaali'de ki ilk çarpışmada mağlubiyete uğramış ve işlevsiz kalmıştı.

3.5. Dedeğaç Yanında Muharebe

27 ve 28 Kasım 1912'de Dedeğaç civarındaki Bulgarların Gümülcine kolordusunun bir parçası olan Onuncu fırka ile gerçekleşen savaşa birkaç tabur ve bir süvari livasından oluşan Makedonya ordusu katılmıştı.

Bu savaşı Türkler kesin olarak kaybetmiştir. 650 kişiden oluşan 9 tabur savaş ganimetleriyle birlikte Bulgarlara teslim olmak zorunda kalmıştır.

Dedeğaç'ın ele geçirilmesiyle birlikte Edirne kuşatma kıtası her türlü yardımdan mahrum kaldı. Bulgarlar Selanik, Siroz, Dedeğaç, Dimetoka ve Çatalca'yı ele geçirdikten sonra kendi ordularının ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılamaya başladı ve bu durum pek kolay bir şekilde gerçekleşti. Askeri nakliyat işleri de bundan sonra olgunlaşmaya başladı. Dedeğaç ele geçirilene kadar Bulgarlar sadece ufak bir demiryolu hattından faydalanabilmişti. Bulgar ordusunun ihtiyaçları Çatalca'dan Kırkkilise'ye manda arabalarıyla taşınıyordu. Daha önceden dört eski vagon ile bir bozuk makineden oluşan nakil vasıtaları Bulgar ordusu için hesapsız vagonlara ve makinelere bağlıydı. Bununla birlikte bu hatlar müttefiklerin Çatalca'ya doğru yapacakları yardımlarını kolaylaştırması için yeterliydi.

3.6. Yaver Paşa Ordusu Ne Yapacaktı?

İstanbul'dan gelen telgraftan anlaşılıyor ki Dedeağaç ile Dimetoka arasında Bulgarlar tarafından esir edilmiş olan Türk askerinin sayısı 12.000 kişiden fazlaymış. Bu askerler Gelibolu için ayrılmış ve orada meşhur Şevket Turgud Paşa'nın kumandasında 60-70 bin kişilik bir ordu hazırlamak üzereymiş. Sonradan Yaver Paşa ordusu Şevket Turgud'un bu tertip olunmuş kuvvetine katılacak ve oradan Çatalca da yer alan Bulgar kuvvetleri üzerine gelecekti. Bunun üzerine bahsedilen ordusuyla beraber Yaver Paşa'nın esir düşmesi tüm Türk planını neticesiz bırakmış ve Şevket Turgud Paşa'nın Çatalca'ya dönmesine sebep olmuştur.

Buna dayanarak Çatalca yanındaki Bulgar askerine karşı ve özellikle boğazların kuzey tarafındaki cepheyi savunmak amacıyla Türkler planlarını değiştirmiş ve bu değişikliğe Bulgarların askeri sevk düzeni ve hızı sebep olmuştur.

Sonuç

Kaynaklar incelendiğinde Balkan Savaşlarında birden fazla Yaver Paşa'nın adı geçtiği görülmektedir. Bunlardan ilki Ömer Yaver Paşa'dır. Ömer Yaver Paşa, Balkan Harbinde Doğu ordusuna bağlı oluşturulan Birinci Nizamiye kolordusunun komutanıdır. Asıl konumuzda bahsettiğimiz Mehmed Yaver Paşa ise Doğu ordusuna bağlı Kırcaali Müfrezesinin komutanıdır. Birçok kaynakta Mehmed Yaver Paşa'nın adı Kırcaali müfrezesi komutanı olarak geçmektedir. Ayrıca Hikmet Bayur'un "Türk İnkılabı Tarihi" eserinde Kırcaali Müfrezesi komutanı olarak bir de Ali Yaver Paşa ismi geçmektedir. Hikmet Bayur'un böyle değerli bir eserinde bu şekilde geçmesi bizi iki sonuca varmamıza sebep olmuştur. Birincisi, Ali Yaver Paşa isminin yanlış olarak tespit edildiğidir. İkincisi ise Mehmed Ali Yaver Paşa olabilme ihtimalidir. Ancak kaynakların çoğunluğu incelendiğinde Kırcaali müfrezesinin komutanının Tuğgeneral Mehmed Yaver Paşa olduğu sonucuna varılmıştır. Özellikle bu sonuca varılmasında Genelkurmay'ın askeri arşiv belgelerine dayalı olarak hazırladığı "Balkan Savaşı'na Katılan Komutanların Yaşam Öyküleri" adlı eserin önemli bir yeri vardır.

Kırcaali Müfrezesinin komutanı olan Tuğgeneral Mehmed Yaver Paşa, Balkan Harbinde esir düşen komutanlardan biridir. Kendi kaynaklarımızı incelediğimizde Mehmed Yaver Paşa'nın üzerine düşen görevini hakkıyla yapamadığı ve bu yüzden esir düştüğü bilinmektedir. Yani tüm suç Mehmed Yaver Paşa'nın üstüne kalmıştır. Fakat bu hükmü vermek aslında işin kolayına kaçmaktır. Çünkü Kırcaali Müfrezesinin en başta seferberliği düzgün bir şekilde gerçekleştirilemediği bilinmektedir. Bununla birlikte Kırcaali Müfrezesinin subayları ve askerlerinin tecrübesiz oluşları bu müfrezenin üzerine düşen görevi yerine getirememelerinde etkili olmuştur. Mehmed Yaver Paşa, mağlup olmuş bir komutan olabilir ancak tüm suç Yaver Paşa'nın değildir. Ordunun komutasıyla ilgili yaptığı hatalar Yaver Paşa'ya aittir. Fakat elindeki imkânların kısıtlı olması ve bu yüzden başarısız olması hususu da göz önünde bulundurulmalıdır.

İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserine baktığımızda Mehmed Yaver Paşa'dan övgülerle söz edilmiştir. Böyle söz edilmesinde Yaver Paşa ve müfrezesini esir ettikleri için duyulan sevinç etkili olmuş olabilir. Sonuçta sadece askerler esir alınmamış bunun yanında ordunun teçhizatı da

Bulgarların eline geçmiştir. Savaş ortamında ordular için teçhizat önemli olduğu için Bulgarlar birçok ihtiyacını Kırcaali Müfrezesinin teçhizatlarıyla karşılamışlardır.

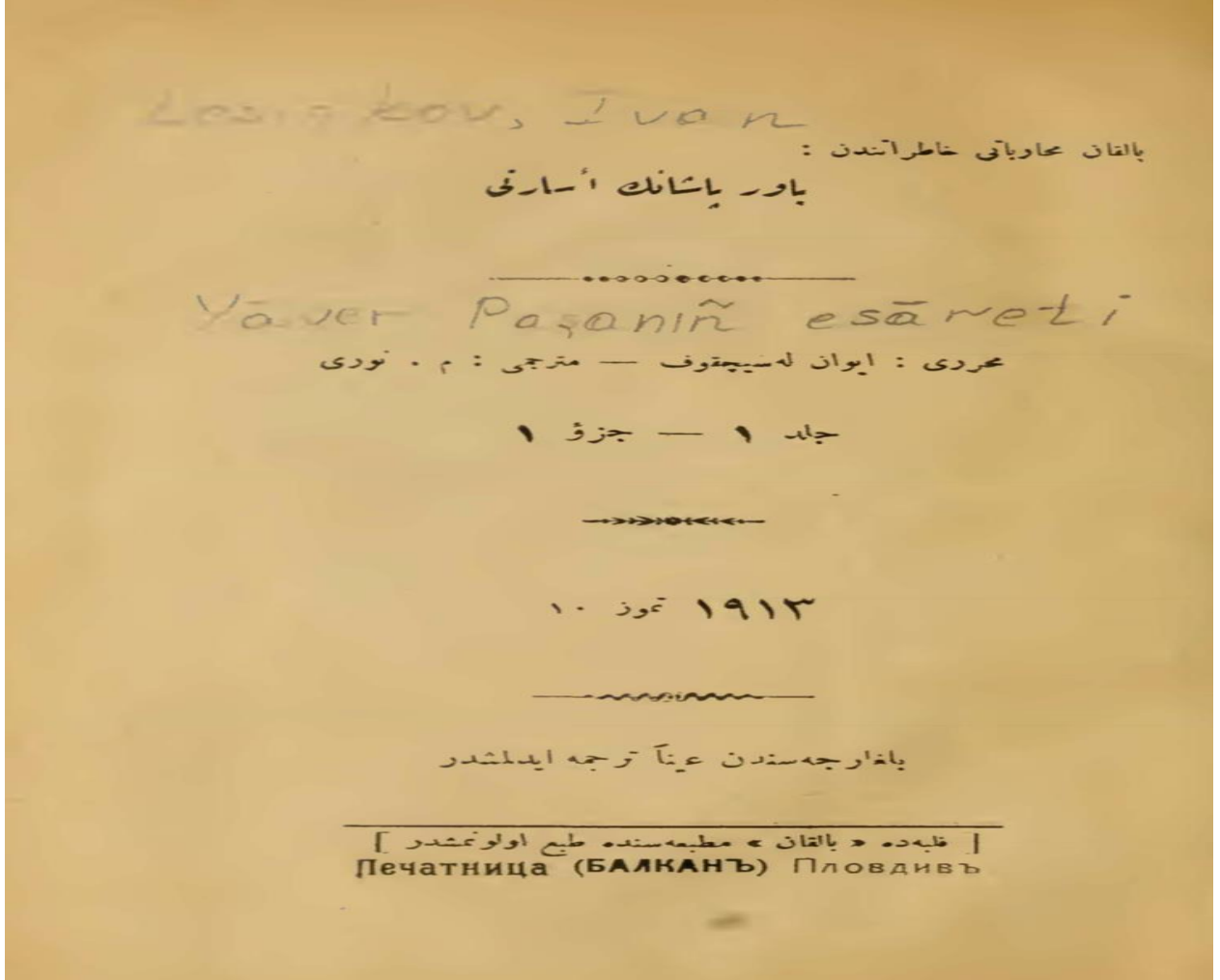
Lesiçkof'un bu eserini incelediğimizde Mehmed Yaver Paşa'nın teslim olmamak için ilk başlarda yoğun çaba sarf ettiği görülmektedir. Birçok kez ordusunu geri çekip daha sonra tekrardan taarruza geçmek için planlar yaptığı da Lesiçkof'un eserinde göze çarpmaktadır. Yaver Paşa tüm çareler tükendikten sonra ordusunun daha çok zarar görmesini engellemek amacıyla Bulgarlara teslim olmayı kabul etmiştir. Burada önemli olan husus şudur: Hasan Tahsin Paşa'nın tek bir kurşun atmadan Selanik'i teslim etmesiyle Mehmed Yaver Paşa'nın Bulgarlara teslim olması aynı şeyler değildir. Sonuç olarak, Mehmed Yaver Paşa başarılı olamasa da bir süre Bulgarlar ile mücadele etmiş ve sonucunda teslim olmak zorunda kalmıştır.

Kaynakça

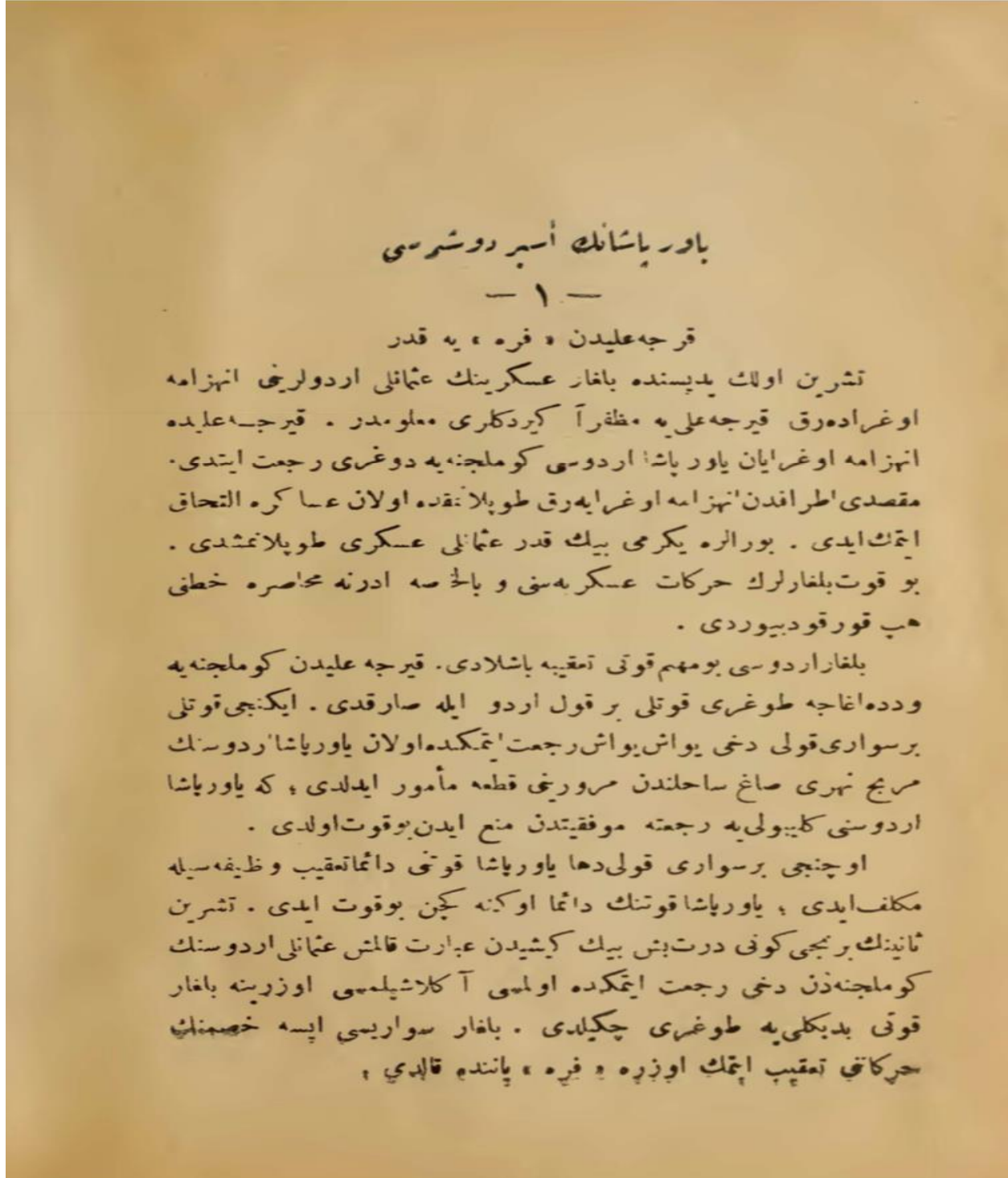
- [1] Acaroğlu, M.Türker(1988), *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Sevinç Matbaası, Ankara.
- [2] Akın, İlhan F(2017), *Siyasi Tarih 1870-1914*, Beta, İstanbul.
- [3] Andonyan, Aram(2002), *Balkan Savaşı*, 2.Baskı, Aras Yayıncılık, İstanbul.
- [4] Armaoğlu, Fahir(1999), *19. Yüzyıl Siyasi Tarih(1789-1914)*, 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- [5] Bayur, Y. Hikmet(1943), *Türk İnkılabı Tarihi* , Cilt 2, Kısım 1, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- [6] Bayur, Y.Hikmet(1943), *Türk İnkılabı Tarihi*, Cilt 2, Kısım 2, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- [7] Bodur, Harun(2005), *Kronolojik 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Çağlar Yayınları, Ankara.
- [8] Çalık, Mustafa(2015), *Bir Asır Sonra Balkan Savaşları*, 3.Baskı, Cedit Neşriyat, Ankara.
- [9] Doğruöz, V.Türkan(2016), “Bir Bulgar Yazarın Gözünden Balkan Savaşları : Ivan Lesiçkofun "Balkan Muharebatı Hatıratından" Adlı Eseri”. *Uluslararası Balkan Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*.Çanakkale.
- [10] Genelkurmay Başkanlığı(1993), *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Balkan Harbi (1912-1913), Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, 2. Baskı, Cilt 2, Kısım 3, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- [11] Genelkurmay Başkanlığı(2004), *Balkan Savaşı'na Katılan Komutanların Yaşam Öyküleri (Alay ve Daha Üst Birlik Komutanları)* , Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- [12] Görgülü, İsmet(1993), *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*, TTK, Ankara.
- [13] J.Erickson, Edward(2013), *Büyük Hezimet Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- [14] Lesiçkof, İvan(1913), *Balkan Muharebatı Hatıratından- Yaver Paşa'nın Esareti*(Müt. M.Nuri), Cilt1, Cüz 1, Balkan Matbaası, Filibe.
- [15] Murat, Mehmet(1933),“1912-1913 Balkan Harbinde Kırcaali Kolordusunun Hareketleri”, *Askeri Mecmua* , Sayı 32, Aralık.(24-25)
- [16] Uçarol, Rıfat(2013), *Siyasi Tarih(1789-2012)*, 9.Baskı, DER Yayınları, İstanbul.
- [17] Yalçın, Durmuş; Akbıyık, Yaşar vd.(2011), *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, 10.Baskı, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- [18] Yıldırım, Bülent(2014), *Bulgaristan'daki Ermeni Komitelerinin Osmanlı Devleti Aleyhine Faaliyetleri(1890-1918)*, TTK, Ankara.

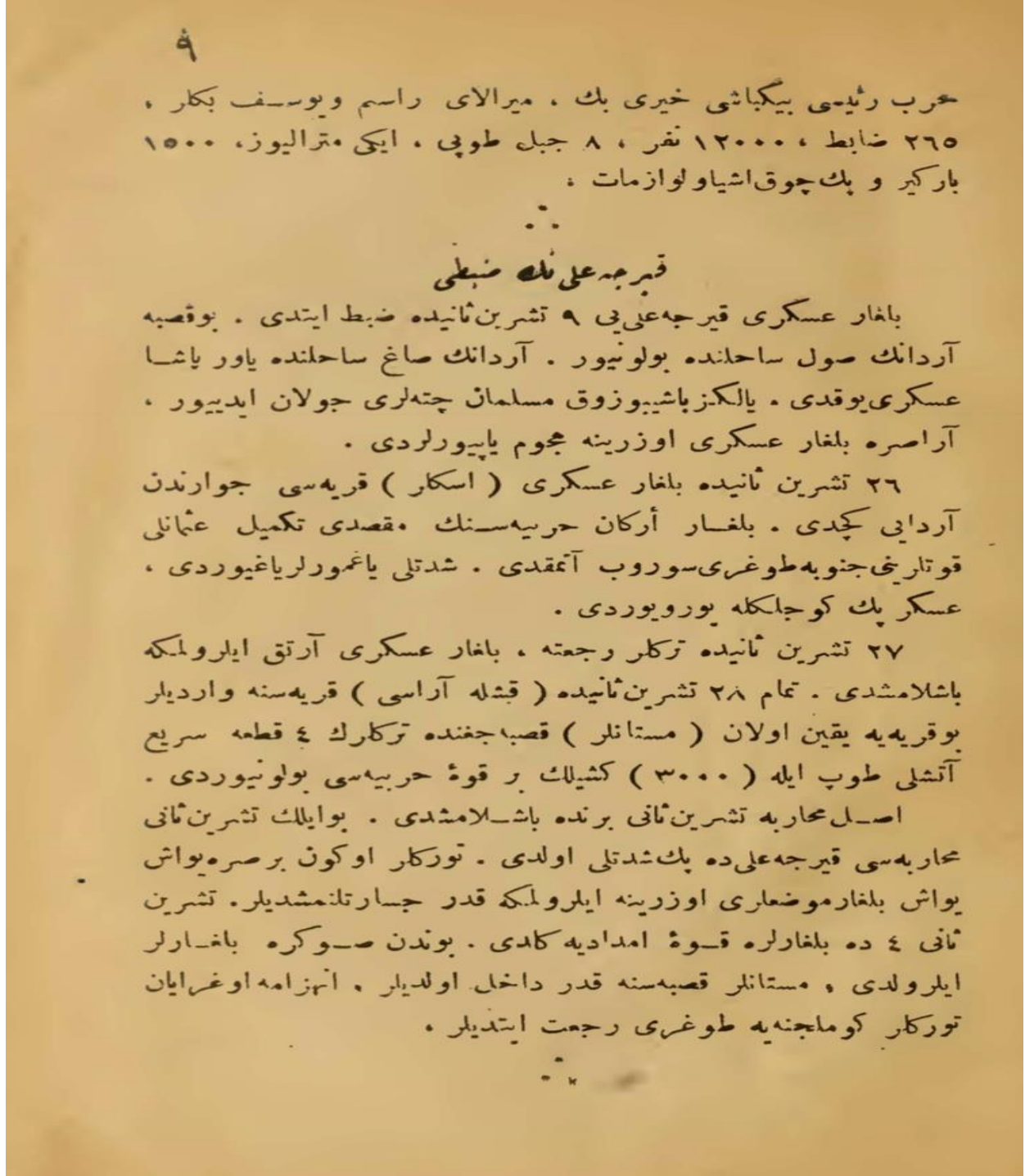
Ekler

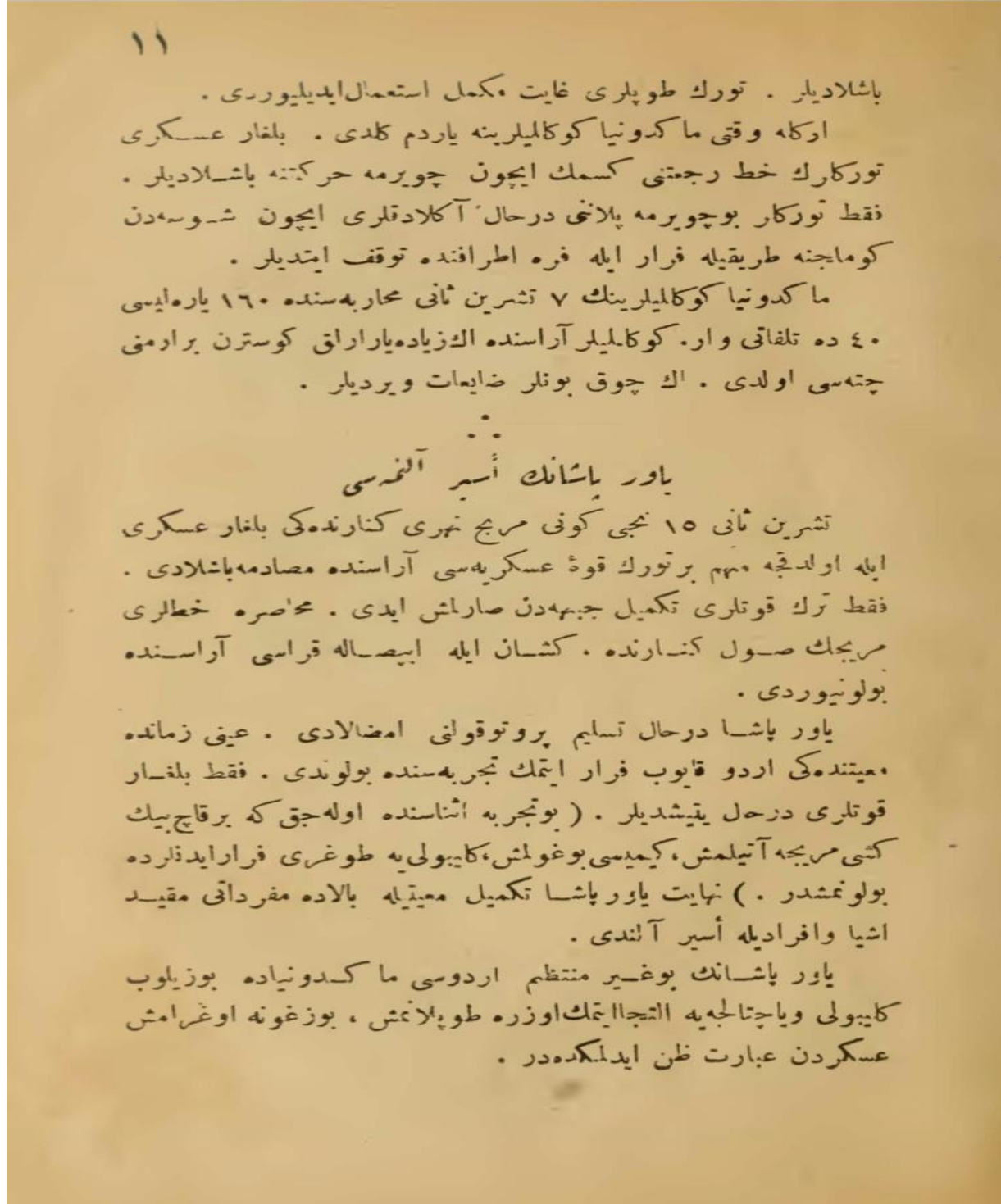
ЕК 1 : İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserinin ilk cüzünün kapağı

EK 2 : İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserinin ilk cüzü olan "Yaver Paşa'nın Esareti" adlı bölümden bir sayfa.

EK 3 : İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserinin ilk cüzü olan "Yaver Paşa'nın Esareti" adlı bölümden bir sayfa.

EK 4: İvan Lesiçkof'un "Balkan Muharebatı Hatıratından" adlı eserinin ilk cüzü olan "Yaver Paşa'nın Esareti" adlı bölümden bir sayfa.